

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

1-maxsus
son (6-jild)

2026

SCIENCEPROBLEMS.UZ

**IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING
DOLZARB MUAMMOLARI**

№ S/1 (6) – 2026

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2025

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent;

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori;

Xolikulov Axmadjon Boymahmatovich – tarix fanlari doktori;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent;

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b.;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.;

Jabborova Charos Aminovna - iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari doktori (DSc), Professor.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent;

Qodirova Muqaddas Tog'ayevna - filologiya fanlari nomzodi, dotsent.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b.,;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, professor;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD);

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari

doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD);

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasini mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD).

22.00.00- SOTSIOLOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po'latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo'tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro'yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrdagi 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Алимджанов Бахтиёр Абдихакимович</i> «НА ЭТОМ СЪЕЗДЕ ИДЕЙНОМУ РАЗБРОДУ НУЖНО ПОЛОЖИТЬ КОНЕЦ», ИЛИ КАК СОЮЗ АРХИТЕКТОРОВ УЗБЕКИСТАНА НАЧАЛ МЫСЛИТЬ	11-17
<i>Esanova Nilufar</i> O'ZBEKISTON VA JANUBIY KOREYA O'RTASIDA OG'IR SANOAT TARMOQLARINING RIVOJLANISHIDAGI O'RNI	18-21
<i>Muminov Azizbek Ziyoviddinovich</i> JIZZAX VILOYATI JOYLASHGAN TABIIY OBYEKT LARNING TARIXIY-GEOGRAFIK TASNIFI VA TURISTIK SALOHİYATI	22-27
<i>Ne'matov Xumoyun To'liqin o'g'li</i> SHOHRUX MIRZO VA USMONIYLAR O'RTASIDAGI DIPLOMATIK ALOQALAR TARIXI	28-33
<i>Khudoyorov Noyibjon Maripjonovich, Ruziboev Samandarbek Sobirjon o'g'li</i> THE POLICY OF DEKULAKIZATION AND CONFISCATION OF PEASANT HOUSEHOLDS IN KAZAKHSTAN, 1929–1933.....	34-43
<i>Шамшетдинова Дилафруза Исмайыловна</i> ТЕХНОЛОГИЧЕСКИЙ ПРОГРЕСС И ТРАНСФОРМАЦИЯ КУЛИНАРНЫХ ТРАДИЦИЙ В СЕЛЬСКОЙ МЕСТНОСТИ КАРАКАЛПАКСТАНА (1960-1980 ГГ.).....	44-48

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>Kasimova Gulyar Axmatovna, Xaydarova Durdona Shuxratjon qizi</i> DAVLAT TIBBIY SUG'URTASI MEXANIZMIDA DORI-DARMON XARIDLARINING SAMARADORLIGINI OSHIRISH	49-56
<i>Abdullayev Abdulla Fayzulla o'g'li</i> AXBOROT MAHSULOTLARI BIZNESINI RIVOJLANTIRISHNING KO'P OMILLI EKONOMETRIK MODELI: OLS VA ARDL TAQQOSLASH	57-64

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

<i>Tashanov Abduxoliq</i> BUZG'UNCHI G'OYALARINING IJTIMOIIY-SIYOSIY VA AXLOQIY MUAMMOLARI	65-71
<i>Jo'rayev Ahmad Muhammadiyevich</i> TASAVVUF TA'LIMOTIDA DINIY BAG'RIKENGLIK VA MILLATLARARO TOTUVLIK MASALALARI	72-78
<i>Tursunkulova Shaxnoza Tuychiyevna</i> TASAVVUFNING FALSAFIY JIHATLARI XUSUSIDA.....	79-84
<i>Ibraximova Dilorom Saloydinovna</i> RAQAMLI MUHITDA ESTETIK IDROKNING XUSUSIYATLARI.....	85-88
<i>Muxammadiyeva Oliy Narzullayevna</i> OILA INSTITUTINI MUSTAHKAMLASH KONSEPSIYASI - OILA VA JAMIYAT IJTIMOIY BARQARORLIGINING MEZONI.....	89-92

<i>Matchanova Barno</i> MAFKURA VA MILLIY MAFKURA TUSHUNCHALARI: MAZMUN-MOHİYATI VA IJTIMOİY FUNKSIYALARI.....	93-98
<i>Uraqov Nodirbek Boboqulovich</i> BAG'RIKENGLIK G'OYASINING TASAVVUFİY-FALSAFIY TAHLILI (Maxdumi A'zamning "Risolai tanbeh ul-ulamo" asari asosida).....	99-104
<i>Raxmatov Alisher Obidovich</i> IJTIMOİY FALSAFADA INTEGRATSIYANING RIVOJLANISH BOSQICHLARI.....	105-108
<i>O'sarkulov Oybek Murodilovich</i> MILLIY IDENTIKLIKNING TRANSFORMATSIYASI VA IJTIMOİY INTEGRATSIYA: O'ZBEKISTONDAGI KOREYS DIASPORASI TAJRIBASI.....	109-115
<i>Fayziyev Xurshid Jumayevich</i> VOLTERNING "BAG'RIKENGLIK HAQIDA" ASARIDA JAN KALASNING QATL ETILISHI VA UNING OQIBATLARINI AKS ETTIRILISHI	116-121
<i>Shadmonova Zebiniso Amrulloevna</i> OILA SHAXS KAMOLOTINING ASOSIY IJTIMOİY MUHITI VA JAMIYAT BARQARORLIGINING OMILI SIFATIDA.....	122-126
<i>Idiboyev Abror Jamolovich</i> JAMIYAT IJTIMOİY-MA'NAVIY BARQARORLIKNI TA'MINLASHDA - YOSHLAR HUQUQIY TARBIYASINING O'RNI	127-130
<i>Ahmadjonov To'liqinbek Akramjon o'g'li</i> RAQAMLI OLAMNING YOSHLAR ONGIGA TA'SIRI.....	131-136
<i>Sodiqov Islombek Otabek o'g'li</i> RAQAMLI MADANIYAT TUSHUNCHASI VA UNING RIVOJLANISH BOSQICHLARI	137-141
<i>Abdurahimov Ravshanbek O'ktam o'g'li</i> HUQUQIY DEMOKRATIK JAMIYAT QURISH SHAROITIDA YOSHLAR HUQUQIY ONGINING SHAKLLANISH OMILLARI	142-146
10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI	
<i>Duvlaeva Nozigul Xolmuxammat qizi</i> INGLIZ VA O'ZBEK MATNLARIDA STILISTIK TASVIR VOSITALARI	147-151
<i>Зикруллаева Хусния Бахтияровна</i> СТРУКТУРА, ПРОИСХОЖДЕНИЕ И НОРМАТИВНЫЕ ОСОБЕННОСТИ ЗАИМСТВОВАННЫХ ТЕРМИНОВ В УЗБЕКСКОМ НАУЧНО-ТЕХНИЧЕСКОМ ТЕКСТЕ.....	152-156
<i>Turdiyeva Dilorom Soliyevna</i> PEDAGOGICAL STRATEGIES FOR INCLUSIVE LEARNING	157-162
<i>Eshmurotov Umidjon Temurovich</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDAGI AFORIZMLARNING SEMANTIK XUSUSIYATLARI	163-167
<i>Avlayeva Saida Bozorovna</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA COVID-19 PANDEMIYASI SHAROITIDA SHAKLLANGAN KISHILAR JAMOALARINI IFODALOVCHI NEOLOGIZMLAR.....	168-172
<i>Ubaydullaeva Dilfuza Akmal qizi</i> JURNALISTLARNI TAYYORLASHDA NUTQ MADANIYATI KOMPETENSIYALARINING STRUKTURASI	173-181

<i>Alimova Shaxnoza Yaxshiboyevna</i> ASSOTSIIATIV TAJRIBA PSIXOLINGVISTIKA USULI SIFATIDA	182-187
<i>Xudayberganov Nizomaddin Uktambay o'g'li, Mansurova Shaxinabonu Najmiddin qizi</i> O'ZBEK TILIDA SON VA SIFAT SO'Z TURKUMLARINI POS TEGGLASH ASOSIDA O'QITISH METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH TAMOIYILLARI	188-193
12.00.00 – YURIDIK FANLAR	
<i>Абдуллаева Дильдора Эльмуродовна</i> ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В СТАРТАП ПРОЕКТЫ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН НА ПРИМЕРЕ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ АКСЕЛЕРАТОРОВ И ИНКУБАТОРОВ.....	194-198
<i>Fayzullayeva Shaxlo Jumanioz qizi</i> THEORETICAL AND LEGAL ASPECTS OF INCLUSION OF COPYRIGHT OBJECTS IN INTERNATIONAL TRADE.....	199-204
<i>Qalandarov Aminjon Amondullayevich</i> KORPORATSIYALARDA AFFILLANGAN SHAXSLAR INSTITUTINING HUQUQIY TABIATI VA TARTIBGA SOLINISHI	205-212
<i>Uralov Sarbon Sardorovich</i> JINOYAT-PROTSESSUAL QONUNCHILIKDA VIDEOKONFERENSALOQA ORQALI TERGOV HARAKATLARINI TARTIBGA SOLISHNING UMUMIY SHARTLARI	213-218
<i>Xolmirzayev Muhsin Shavqiddin o'g'li</i> KRIMINOLOGIK PROGNOZLASHDA ANIQ FANLAR VA AXBOROT-KOMMUNIKATSIYA TEKNOLOGIYALARI YUTUQLARIDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI	219-225
<i>Dilboboyev Nozimbek</i> XORIJIY (CHET EL) VA MAHALLIY (MILLIY) INVESTITSIYA TUSHUNCHALARINING ILMIY-NAZARIY TAVSIFI, ULARNING BOZOR IQTISODIYOTIDAGI O'RNI VA AHAMIYATI.....	226-232
<i>Nishonov Abdulloh Ubaydulloh o'g'li</i> ATOM ENERGIYASINING XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHNING XALQARO-HUQUQIY ASOSLARI	233-240
<i>Asadov Shahridin Faxriddin o'g'li</i> FUQAROLIK HUQUQIDA XIZMATLARNING HUQUQIY TABIATI: KONSALTING XIZMATLARI MISOLIDA.....	241-243
<i>Абдужонпоров Шахбоз Музаффар ўғли</i> НЕСАНКЦИОНИРОВАННЫЙ ДОСТУП И ХИЩЕНИЕ ДЕНЕЖНЫХ СРЕДСТВ С ПЛАСТИКОВЫХ КАРТ: УГРОЗЫ, МОДЕЛИ ПРЕСТУПЛЕНИЙ И КОМПЛЕКСНЫЕ МЕРЫ ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ.....	244-253
<i>Хасанов Турсунпулат Шавкатжон ўғли</i> МЕЖДУ АЛГОРИТМОМ И ЗАКОНОМ: ПРОБЛЕМА ПРАВОВОЙ ИДЕНТИФИКАЦИИ СМАРТ-КОНТРАКТОВ В ЦИФРОВУЮ ЭПОХУ	254-259
<i>Kadirova Moxigul Xamitovna</i> ZAMONAVIY DAVLAT BOSHQARUVI VA ADOLATLI SUD-HUQUQ TIZIMI	260-262
<i>Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna</i> UCHINCHI RENESSANS SHAROITIDA VATANPARVARLIK G'OYASINING MA'NAVIY-HUQUQIY MOHIYATI (O'zbekiston tajribasi va xorijiy yondashuvlar qiyosida).....	263-269

<i>Shagilov Pulatbek Koptleuovich</i> JAMOAT XAVFSIZLIGIGA TAJOVUZ QILUVCHI HUQUQBUZARLIK LARGA QARSHI KURASHISH BO'YICHA ILG'OR XORIJIY MAMLAKATLARINING TAJRIBASI TAXLILI	270-276
<i>Kubaeva Ismigul Farkhod qizi</i> PARTY AUTONOMY VS CONSUMER PROTECTION IN INTERNATIONAL E-COMMERCE: THE CASE OF UZBEKISTAN IN COMPARATIVE PERSPECTIVE	277-283
<i>Нормуродова Азиза Азимжон кизи</i> ПОНУЖДЕНИЕ ЛИЦА К ВСТУПЛЕНИЮ В ПОЛОВУЮ СВЯЗЬ: ПРАВОВАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА ОБЪЕКТИВНОЙ СТОРОНЫ ПРЕСТУПЛЕНИЯ.....	284-295
<i>Toshpo'latov Islom Otavulla o'g'li</i> O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA KADRLAR BILAN ISHLASH SIYOSATIDA MA'NAVIY- MA'RIFIY ISHLAR VA UNI ICHKI ISHLAR ORGANLARI TIZIMIGA TA'SIRI	296-301
<i>Аллашова Шийринай Турсынбаевна, Каримова Мадина Мирзаджоновна</i> ВИКТИМНОЕ ПОВЕДЕНИЕ ЖЕРТВ БЫТОВОЙ ПРЕСТУПНОСТИ И ЕГО ПРОФИЛАКТИЧЕСКОЕ ЗНАЧЕНИЕ	302-307
<i>Lutfullayeva Feruza Boboqulovna</i> HUQUQIY DAVLAT KONSEPSIYASINING ZAMONAVIY NAZARIY YONDASHUVLARI	308-312
<i>Abdugaffarov Davronbek Dilshod o'g'li</i> SHARTNOMALARNI AMALGA OSHIRISH USTIDAN SAMARALI PARLAMENT NAZORATI: O'ZBEKISTONDA XALQARO TIJORAT SHARTNOMALARIDA TARAFLARNING ERK MUXTORIYATINI KUCHAYTIRISH.....	313-317
<i>Jalilov Ravshanjon Abdukayumovich</i> INSON A'ZOLARI VA TO'QIMALARINING NOQONUNIY AYLANMASI: JINOIY-HUQUQIY VA QIYOSIY TAHLIL	318-329
<i>Muxtorov Muhammad Amin Mirkomil o'g'li</i> MULK HUQUQINI MUHOFAZA QILISH ICHKI ISHLAR ORGANLARINING FAOLIYATI.....	330-337
<i>Karimov Ulugbek Hakimjonovich</i> LEGAL FOUNDATIONS OF PROSECUTORIAL SUPERVISION IN ENSURING THE ALLOCATION, USE, AND PROTECTION OF LAND PLOTS IN THE AGRARIAN SECTOR OF UZBEKISTAN	338-343
<i>Mirabdullayev Maqsudjon Mahmudjon o'g'li</i> MASHINALI O'QITISH USULLARI ASOSIDA XOSTNING XAVFSIZLIGINI BAHOLASH, MODEL VA ALGORITMLARINI ISHLAB CHIQISH.....	344-349
<i>Utebaev Salamat Maqsetbay o'g'li, Dauletbaeva Aynur Baxramovna</i> OILAGA QARSHI JINOYATLARNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI VA ULARNING OLDINI OLISH.....	350-354
<i>Tillayev Ikrom Rustamjonovich</i> HUQUQBUZARLIK LAR PROFILAKTIKASINI BELGILAB BERUVCHI UMUMIY VA SOHAVIY-HUQUQIY HUJJATLAR TAHLILI	355-362
<i>Xoshimova Nilufar Zafarjon qizi</i> O'ZBEKISTONDA MEHNAT MUNOSABATLARIDA MIGRATSIYA MUNOSABATLARI.....	363-366

13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI

<i>Rahmonova Nilufar Najmiddin qizi</i> BO'LAJAK O'QITUVCHILARNI FORSAYT TADQIQOT METODLARI ASOSIDA KREATIV KOMPETENSIYALARI TA'LIM TRAYEKTORIYASINI TASHKIL ETISH	367-371
<i>Abdurasulova Dilrabo Tolkunjon qizi</i> KOMPARATIVISTIKISTIK YONDASHUV TALABALARNING MADANIYATLARARO KOMPETENSIYASINI SHAKLLANTIRISHNING METODOLOGIK ASOSI SIFATIDA.....	372-380
<i>Таджиходжаева Эльвира Рашидовна</i> ЦИФРОВАЯ ГРАМОТНОСТЬ КАК ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ КАТЕГОРИЯ В СИСТЕМЕ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ НЕПРОФИЛЬНЫХ СПЕЦИАЛЬНОСТЕЙ.....	381-387
<i>Ravshanova Gulnoza Burxonovna</i> 5-SINF O'QUVCHILARINING ANTROPOMETRIK TOTAL KO'RSATKICHLARINI O'RGANISH BO'YICHA TADQIQOT BOSHIDA OLINGAN NATIJALAR TAHLILI.....	388-393
<i>Mirzaakhmedova Makhliyo Yuldashevna</i> THE IMPACT OF AUTHENTIC MATERIALS ON TEACHING BUSINESS WRITING SKILLS TO ESP STUDENTS	394-400

Received: 03 January 2026

Accepted: 17 January 2026

Published: 30 January 2026

Article / Original Paper

COMPARATIVE APPROACH AS A METHODOLOGICAL BASIS FOR THE FORMATION OF STUDENTS' INTERCULTURAL COMPETENCE

Abdurasulova Dilrabo Tolkunjon qizi

The National Institute of Pedagogical Education
named after Kari-Niyazi

Abstract. The article examines the comparative approach as a methodological foundation for the development of students' intercultural competence in the context of globalization, internationalization, and academic mobility. It is demonstrated that the comparative analysis of cultural, philosophical, and educational traditions enables a transition from a merely descriptive perception of cultural differences to their reflective and dialogical understanding, fostering critical thinking, intercultural reflection, and the capacity for constructive interaction in a multicultural environment. The pedagogical potential of the comparative approach is substantiated as a strategy for organizing the educational process aimed at cultivating value-based awareness, tolerance, empathy, and responsibility. Particular emphasis is placed on the significance of the comparative approach in overcoming the unifying tendencies of educational globalization while preserving cultural diversity and harmonizing universal educational objectives with local cultural meanings.

Keywords: comparative approach, intercultural competence, dialogue of cultures, globalization of education, critical thinking, comparative pedagogy.

KOMPARATIVISTIKISTIK YONDASHUV TALABALARNING MADANIYATLARARO KOMPETENSIYASINI SHAKLLANTIRISHNING METODOLOGIK ASOSI SIFATIDA

Abdurasulova Dilrabo Tolkunjon qizi

Qori Niyoziy nomidagi Tarbiya pedagogikasi
milliy instituti tadqiqotchisi

Annotatsiya. Maqolada globallashuv, baynalmilallashuv va akademik mobillik sharoitida talabalarning madaniyatlararo kompetensiyasini shakllantirishning metodologik asosi sifatida qiyosiy yondashuv ko'rib chiqilgan. Madaniy, falsafiy va ta'limiy an'analarni qiyosiy tahlil qilish madaniy farqlarni tavsifiy idrok etishdan ularni refleksiv va dialogik anglashga o'tishni ta'minlaydi, talabalarda tanqidiy fikrlash, madaniyatlararo refleksiya va ko'p madaniyatli muhitda konstruktiv o'zaro ta'sir qilish qobiliyatini shakllantiradi. Komparativistik yondashuvning qadriyatli ong, tolerantlik, empatiya va mas'uliyatni rivojlantirishga yo'naltirilgan ta'lim jarayonini tashkil etish strategiyasi sifatidagi pedagogik imkoniyatlari asoslangan. Komparativistik yondashuvning universal ta'lim maqsadlarini mahalliy madaniy ma'nolar bilan uyg'unlashtirishda ta'lim globallashuvining birlashtiruvchi tendensiyalarini bartaraf etish va madaniy xilma-xillikni saqlab qolishdagi ahamiyati ta'kidlanadi.

Kalit so'zlar: komparativistikistik yondashuv, madaniyatlararo kompetensiya, madaniyatlar dialogi, ta'limning globallashuvi, tanqidiy fikrlash, qiyosiy pedagogika.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V6SI1Y2026N59>

Kirish. Zamonaviy oliy ta'lim globallashuv, baynalminallashuv va akademik mobillikning shiddatli jarayonlari sharoitida rivojlanmoqda. Universitetlar tobora ko'proq turli madaniyatlar, tillar va qadriyatlar tizimlari vakillarining o'zaro muloqot maydoniga aylanib bormoqda. Shu munosabat bilan ta'lim jarayonining asosiy natijalaridan biri sifatida

talabalarining madaniyatlararo kompetensiyasini shakllantirish muammosi alohida ahamiyat kasb etadi.

Madaniyatlararo kompetensiya nafaqat madaniy farqlarni bilishni, balki ularni tushunish, qabul qilish va turli xil ijtimoiy-madaniy kontekstda samarali o'zaro ta'sir qilish qobiliyatini ham o'z ichiga oladi [1]. Biroq, asosan bilimlarni tarjima qilishga yo'naltirilgan an'anaviy pedagogik modellar ushbu muammoni hal qilish uchun yetarli emas.

Shu nuqtai nazardan, madaniyat, ta'lim va ijtimoiy amaliyotlarni taqqoslash va tahlil qilish orqali ko'rib chiqish imkonini beruvchi qiyosiy yondashuv alohida qiziqish uyg'otadi. Komparativistik falsafa, madaniyatshunoslik va pedagogikada tarixan rivojlangan bo'lib, talabalarda madaniyatlararo tafakkurni shakllantirishda katta metodologik imkoniyatlarga ega.

Adabiyotlar sharhi va metodologiya. Ta'limda komparativistik yondashuv va talabalarining madaniyatlararo kompetensiyasini shakllantirish muammosi falsafa, pedagogika, madaniyatshunoslik va madaniyatlararo muloqot nazariyasi kesishmasida joylashgan bo'lib, bu keng doiradagi ilmiy manbalarga murojaat qilish zaruratini keltirib chiqaradi. Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, zamonaviy tadqiqotlarda komparativistik yondashuv globallashtirish sharoitida madaniy xilma-xillik va ta'lim jarayonlarini anglashning asosiy metodologik vositalaridan biri sifatida qaraladi.

Falsafiy an'anada komparativistik yondashuv asoslari M.Buber, E.Levinas, R.Panikkar, F.Shteyner va boshqa tadqiqotchilarning asarlarida keltirilgan qiyosiy falsafa va dialog falsafasi doirasida shakllanadi. Ushbu konsepsiyalarda madaniyat boshqa madaniy an'analar bilan o'zaro aloqada rivojlanadigan ochiq va dinamik ma'nolar tizimi sifatida tushuniladi. Bunda taqqoslash bir-biriga bo'ysunish harakati sifatida emas, balki madaniyatlararo ta'lim uchun prinsipial ahamiyatga ega bo'lgan o'zgani dialogik anglash shakli sifatida namoyon bo'ladi.

Pedagogikada komparativistik yondashuv an'anaviy ravishda turli mamlakatlarning ta'lim tizimlarini tahlil qilishga yo'naltirilgan qiyosiy pedagogika doirasida rivojlangan (M. Sedler, B. Xolms, N. Xans). Keyingi tadqiqotlarda (Yu. Babanskiy, V. Bolotov, A. Subetto, J. Benks, M. Bennett) ta'limning madaniy va qadriyatli asoslarini o'rganishga e'tibor institutsional taqqoslashdan ko'chadi. Zamonaviy mualliflarning ta'kidlashicha, ta'limda komparativistik yondashuv fanlararo xususiyatga ega bo'lib, ta'lim oluvchilarda madaniyatlararo refleksiya va muloqot qobiliyatini shakllantirishga qaratilgan.

Ushbu tadqiqotning metodologik asosi qiyosiy falsafa, dialog pedagogikasi va madaniyatlararo muloqot nazariyasi g'oyalarini birlashtirgan kompleks qiyosiy-refleksiv yondashuvdir. Tadqiqot doirasida komparativistik yondashuv nafaqat taqqoslash metodi, balki talabalarda tanqidiy fikrlash, qadriyatli refleksiya va dialogik madaniyatni rivojlantirishga qaratilgan ta'lim jarayonini tashkil etish shakli sifatida qaraladi.

Tadqiqot jarayonida falsafiy, pedagogik va madaniyatshunoslikka oid manbalarni nazariy tahlil va sintez qilish, qiyosiy-falsafiy va qiyosiy-pedagogik tahlil, interpretatsiya metodi, refleksiv metod kabi usullardan foydalanildi. Tadqiqot metodologiyasi fanlararo xarakterga ega bo'lib, komparativistik yondashuvning tor instrumental tushunchasini bartaraf etishga qaratilgan.

Natijalar va muhokama. Komparativistik yondashuv chuqur falsafiy va pedagogik ildizlarga ega. Falsafada u qiyosiy falsafa va muloqot falsafasining rivojlanishi bilan bog'liq bo'lib, unda madaniyat alohida emas, balki boshqa madaniy an'analar bilan o'zaro aloqada

ko'rib chiqiladi. Pedagogikada komparativistikistika an'anaviy ravishda turli mamlakatlarning ta'lim tizimlarini tahlil qilish uchun ishlatilgan, ammo so'nggi o'n yilliklarda uning imkoniyatlari sezilarli darajada kengaydi.

Ta'limdagi qiyosiy yondashuv faktlarni mexanik taqqoslashni emas, balki madaniy va ta'limiy farqlarning ma'noviy asoslarini tushunishga qaratilgan refleksiv taqqoslashni nazarda tutadi. Bu o'rinda qiyoslash "yaxshiroq – yomonroq"ni baholash vositasi sifatida emas, balki madaniy nisbiylikni va ayni paytda insoniy qadriyatlarining universalligini anglash vositasi sifatida namoyon bo'ladi.

Aynan shunday yondashuv madaniyatlararo kompetensiyani shakllantirish uchun qiyosiy yondashuvni uslubiy jihatdan muhim qiladi, chunki u talabalarda o'z shaxsiyatini yo'qotmagan holda o'z madaniy istiqboli doirasidan tashqariga chiqish qobiliyatini shakllantiradi [1].

Madaniyatlararo kompetensiya kognitiv, qadriyatli va xulq-atvor komponentlarini o'z ichiga olgan murakkab integrativ ta'limdir [2]. Bu madaniy farqlarni bilish, boshqa madaniyat vakillarining xatti-harakatlarini talqin qilish qobiliyati, muloqotga tayyorlik va o'z qarashlarini aks ettirish qobiliyatini o'z ichiga oladi.

Madaniyatlararo kompetensiyani shakllantirish talabalarni madaniy farqlarni faol anglash jarayoniga jalb qilmasdan amalga oshirib bo'lmaydi. "Boshqa madaniyatlar" haqida oddiy ma'lumot berish ko'pincha stereotiplarning mustahkamlanishiga olib keladi, qiyosiy yondashuv esa tahliliy va tanqidiy fikrlashga qaratilgan. Turli madaniy modellarni taqqoslash orqali talabalar ko'plab odatiy me'yorlar va qadriyatlarining shartlilikini anglay boshlaydilar, bu esa bag'rikenglik va hamdardlikni rivojlantirishga yordam beradi [3].

Pedagogikada qiyosiy yondashuv ta'lim tizimlari yoki madaniy hodisalarni shunchaki taqqoslashdan ancha yuqori bo'lgan muhim metodologik va amaliy salohiyatga ega [4]. Uning asosiy ahamiyati shundaki, u ta'lim jarayonini tayyor bilimlarni tarjima qilish maydonidan madaniy xilma-xillikni anglashga qaratilgan refleksiv va dialogik fikrlash maydoniga aylantiradi.

Avvalo, komparativistik yondashuv ta'lim oluvchilarning tanqidiy fikrlashini rivojlantirishga yordam beradi. Turli madaniy, falsafiy va pedagogik modellarni taqqoslash talabalarni u yoki bu me'yorlar, qadriyatlar va amaliyotlarning asoslarini tahlil qilishga, ularning tarixiy va ijtimoiy-madaniy shartlanganligini aniqlashga undaydi [4]. Ta'limning tavsifiy shakllaridan farqli o'laroq, qiyosiy tahlil intellektual faollikni, turli nuqtai nazarlar bilan ishlash va o'z nuqtai nazarini asoslash qobiliyatini talab qiladi. Natijada, talaba bilimlarni o'z-o'zidan ma'lum narsa sifatida qabul qilishni to'xtatadi va ularni madaniy va tarixiy tajribaning mahsuli sifatida anglay boshlaydi.

Komparativistik yondashuvning pedagogik salohiyatining muhim jihati uning madaniyatlararo refleksiyani shakllantirishga ta'siridir. "O'ziniki" va "begona"ni taqqoslash orqali talaba nafaqat boshqa madaniyatni, balki o'zining madaniy o'ziga xosligini ham anglash imkoniyatiga ega bo'ladi. Qiyosiy ta'lim ko'plab odatiy me'yorlar va qadriyatlarining shartlilikini anglashga yordam beradi, bu esa etnosentrizm darajasini pasaytiradi va madaniy xilma-xillikka nisbatan bag'rikenglik munosabatini shakllantirishga yordam beradi. Shu bilan birga, taqqoslash jarayoni o'ziga xoslikni buzmaydi, aksincha, uni yanada ongli va barqaror qiladi.

Komparativistik yondashuv aniq dialogik salohiyatga ega. U madaniyatlarni "rivojlanganlar – qoloqlar" tamoyili bo'yicha iyerarxik taqqoslashga emas, balki har bir

madaniyat o'ziga xos va ahamiyatli tajriba tashuvchisi sifatida qaraladigan teng huquqli muloqotga yo'naltirilgan. Ta'lim amaliyotida bu munozaralar, bahs-munozaralar va loyiha faoliyatini tashkil etishda namoyon bo'ladi, bunda talabalar o'zlaridan boshqa pozitsiyalarni tinglashni, tushunishni va hurmat qilishni o'rganadilar [5]. Shu tariqa madaniyatlararo samarali muloqot uchun zarur bo'lgan kommunikativ ko'nikmalar shakllanadi.

Komparativistik yondashuvning talabalar qadriyatli ongini rivojlantirishga qo'shgan hissasi ham muhim ahamiyatga ega. Turli madaniyatlarning axloqiy, ma'rifiy va ijtimoiy me'yorlarini qiyosiy tahlil qilish inson mavjudligining farqlarini ham, umumiy qadriyat asoslarini ham aniqlash imkonini beradi. Shu nuqtai nazardan, qiyosiy o'qitish talabalarda madaniy o'ziga xos va universal qadriyatlarni farqlash qobiliyatini shakllantirishga yordam beradi, bu ayniqsa zamonaviy dunyoning globallasuvi va madaniy o'zaro bog'liqligi sharoitida muhimdir.

Pedagogik nuqtayi nazardan, komparativistik yondashuv o'qituvchining metodik vositalarini kengaytiradi. U o'quv jarayoniga keys-metodlar, muammoli ta'lim, loyiha va tadqiqotchilik faoliyati, fanlararo modullarni integratsiyalash imkonini beradi. Komparativistik topshiriqlardan foydalanish talabalarining mustaqil ishlashini rag'batlantiradi, ma'lumotlarni tahlil qilish, sintez qilish va talqin qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi, shuningdek, o'z ta'lim trayektoriyasi uchun mas'uliyatni shakllantiradi [6].

Oliy ta'limning baynalmilallasuvi sharoitida komparativistik yondashuv alohida ahamiyat kasb etadi. U talabalarni ko'p millatli va ko'p madaniyatli muhitda o'qish va kasbiy faoliyatga tayyorlashga yordam beradi, madaniyatlararo o'zaro ta'sirga tayyorlikni, fikrlash moslashuvchanligini va turli ijtimoiy hamda kasbiy sharoitlarga moslashish qobiliyatini shakllantiradi. Shu ma'noda komparativistik yondashuv nafaqat ta'limiy, balki ijtimoiy-tarbiyaviy vazifani ham bajaradi.

Nihoyat, komparativistik yondashuvning pedagogik imkoniyatlari shundaki, u ta'limning insonparvarlik yo'nalishini shakllantira oladi. U talabalarni inson qadr-qimmatini hurmat qilishga, madaniy xilma-xillikning qadrini tan olishga va global dunyoda o'z xatti-harakatlarining oqibatlari uchun javobgarlikka yo'naltiradi. Komparativistik ta'lim shu tariqa ongli tanlov, muloqot va hamkorlikka qodir shaxsni shakllantirishga yordam beradi.

Komparativistik yondashuvning pedagogik salohiyatini tahlil qilishning mantiqiy davomi uning madaniyatlar muloqotini shakllantirishdagi rolini zamonaviy ta'limning asosiy tamoyili sifatida ko'rib chiqishdir. Globallasuv sharoitida ta'lim makoni tobora ko'proq darajada ko'p madaniyatli bo'lib bormoqda, turli madaniyat vakillarining o'zaro ta'siri esa kundalik voqelikka aylanmoqda. Bunday vaziyatda madaniyatlar dialogi mavhum falsafiy g'oya bo'lmay qoladi va amaliy pedagogik vazifa maqomini oladi.

Komparativistik yondashuv bunday muloqot uchun metodologik shart-sharoit yaratadi, chunki u madaniyatlarni alohida o'rganishga emas, balki ularni o'zaro bog'lash va tushunishga qaratilgan. Madaniy, falsafiy va ma'rifiy an'analarni taqqoslash nafaqat farqlarni, balki tutash nuqtalarni, umumiy mazmuniy asoslarni va universal qadriyat yo'nalishlarini aniqlash imkonini beradi [6]. Aynan shu o'rinda qiyosiy yondashuv monologik o'qitish modelidan dialogik o'qitish modeliga o'tish vositasi sifatida namoyon bo'ladi.

Komparativistik yondashuv doirasidagi madaniyatlar dialogi iyerarxik fikrlashdan voz kechishni o'z ichiga oladi, bunda bir madaniyat me'yoriy yoki universal, boshqalari esa ikkilamchi yoki periferik sifatida qaraladi. Aksincha, har bir madaniyat ma'no, tarixiy tajriba va

axloqiy qadriyatlarning mustaqil va teng huquqli tashuvchisi sifatida e'tirof etiladi. Dialogni bunday tushunish, ayniqsa, talabalar ko'pincha anglanmagan madaniy stereotiplar va etnosentrik ko'rsatmalarni takrorlaydigan ta'lim muhitida muhimdir.

Madaniy modellarning qiyosiy tahlili talabalarda o'z shaxsiyatini yo'qotmagan holda dunyoni "boshqa" pozitsiyasidan ko'rish qobiliyatini shakllantirishga yordam beradi. Turli qadriyatlar tizimini taqqoslash orqali talabalar madaniy farqlar o'zaro tushunish uchun to'siq emasligini, aksincha, tafakkur ufqlarini kengaytirish uchun sharoit yaratishini anglay boshlaydilar. Shu ma'noda, komparativistik yondashuvga asoslangan madaniyatlar dialogi nafaqat ta'limiy, balki dunyoqarash funksiyasini ham bajaradi.

Komparativistik yondashuv madaniyatlar muloqotini deklarativ tekislikdan amaliy pedagogik o'zaro ta'sirga o'tkazish imkonini berishi alohida ahamiyatga ega. Ta'lim jarayonida bu qiyosiy munozaralar, turli madaniy an'analar matnlarini tahlil qilish, Sharq va G'arbning ta'lim va falsafiy tushunchalarini taqqoslash, shuningdek, madaniyatlararo hamkorlikka qaratilgan loyiha faoliyati orqali amalga oshiriladi [2]. Ishning bunday shakllari jonli muloqot uchun maydon yaratadi, unda talabalar o'z pozitsiyasini dalillash, boshqalarning pozitsiyasini tinglash va talqin qilishni o'rganadilar.

Komparativistik istiqbolda madaniyatlar dialogi, shuningdek, madaniyatlararo kompetensiyaning axloqiy o'lchovini shakllantirishga yordam beradi. Turli madaniyatlarning axloqiy tizimlarini taqqoslash turli madaniy shakllarda namoyon bo'ladigan inson qadriyatlarini hurmat qilish, adolat, mas'uliyat va hamjihatlik kabi universal qadriyatlarni aniqlash imkonini beradi [1]. Bu universalizm va madaniy o'ziga xoslik o'rtasidagi soxta qarama-qarshilikni bartaraf etishga yordam beradi, universal axloqiy tamoyillar aniq an'analarga asoslanishi mumkinligini ko'rsatadi.

Bunday muloqotning muhim natijasi talabalarda madaniyatlararo bag'rikenglik, hamdardlik va mas'uliyatlilik qobiliyatini rivojlantirishdir. Komparativistik yondashuv baholashdan ko'ra tushunishga, qoralashdan ko'ra talqin qilishga ustanovkani shakllantiradi. Bu, ayniqsa, dialogik fikrlashning yetishmasligi ko'pincha radikallashuv va begonalashuvga olib keladigan zamonaviy ijtimoiy-madaniy ziddiyatlar sharoitida muhimdir.

Shuni ta'kidlash kerakki, komparativistik yondashuv doirasida madaniyatlar dialogi farqlarni tenglashtirish yoki madaniy birlashtirishga intilishni nazarda tutmaydi. Aksincha, u umumiy mazmuniy asoslarni izlash bilan birga xilma-xillikni saqlashga yo'naltirilgan [7]. Shu nuqtai nazardan, qiyosiy yondashuv turli xil va noaniqlik sharoitida o'zaro ta'sirga qodir bo'lgan madaniy sezgir shaxsni shakllantirishga yordam beradi.

Ta'lim jarayonida komparativistik yondashuvni amalga oshirish madaniyatlararo muloqot makonini shakllantirishda asosiy shaxs bo'lgan o'qituvchining faol va mazmunli pozitsiyasiz mumkin emas. Agar komparativistik yondashuvning pedagogik salohiyati madaniyatlar va qadriyatlarni qiyosiy tahlil qilishdan iborat bo'lsa, bu jarayonning metodologik to'g'riligi, axloqiy yo'naltirilganligi va dialogik xarakterini ta'minlaydigan o'qituvchidir [6]. Bunda o'qituvchining roli bilimlar tarjimonining an'anaviy funksiyasi doirasidan ancha chetga chiqadi va mediatorlik, interpretativ va refleksiv faoliyat xususiyatiga ega bo'ladi.

Komparativistik yondashuvni amalga oshiruvchi o'qituvchi, avvalo, madaniyatlar muloqotining moderatori sifatida namoyon bo'ladi. U ta'lim jarayonini shunday tashkil etadiki, madaniy, falsafiy va ta'lim modellari taqqoslash ustunlik yoki kamchilik tamoyili bo'yicha iyerarxik taqqoslashga aylanib qolmaydi. Aksincha, pedagog madaniy an'analarga teng

munosabatda bo'lish munosabatini shakllantiradi, ularni o'z tarixiy va qadriyat kontekstida tushunish uchun sharoit yaratadi. Bu, ayniqsa, madaniy farqlar tushunmovchiliklar yoki ziddiyatlar manbai bo'lishi mumkin bo'lgan ko'p millatli talabalar auditoriyasida muhimdir.

O'qituvchi rolining muhim jihati uning madaniy ma'nolarni talqin qilish funksiyasidir. Qiyosiy tahlil nafaqat faktlarni bilishni, balki madaniy farqlarning chuqur asoslarini — dunyoqarash, diniy, ijtimoiy va tarixiy farqlarni ochib berishni ham talab qiladi. O'qituvchi madaniy tizimlarning ichki mantig'iga e'tiborni qaratish orqali talabalarga yuzaki taqqoslashdan tahliliy fikrlashga o'tishga yordam beradi. Bu bilan tafovutlar ortida xaosni emas, balki tuzilgan xilma-xillikni ko'rish qobiliyati shakllanadi.

O'qituvchining refleksiv roli ham muhim ahamiyatga ega. Komparativistik ta'lim jarayonida o'qituvchi talabalarda nafaqat boshqa madaniyatni, balki o'z qadriyatlarini anglashni ham rag'batlantiradi [4]. Muammoli savollarni qo'yish, munozaralarni tashkil etish va qarama-qarshi keyslarni tahlil qilish orqali o'qituvchi madaniyatlararo kompetensiyaning asosiy tarkibiy qismlaridan biri bo'lgan madaniyatlararo refleksiyani rivojlantirishga yordam beradi. Shu bilan birga, o'qituvchining o'zi yuqori darajadagi refleksiv madaniyatni namoyish etishi, o'z talqini chegaralarini anglashi va me'yoriy baholardan qochishi muhimdir.

Komparativistik yondashuvni amalga oshirishda o'qituvchining axloqiy mas'uliyatiga alohida e'tibor qaratiladi. Madaniy farqlar bilan ishlash o'ziga xoslik, e'tiqod, an'analar va qadriyatlarning nozik masalalarini qamrab oladi. Shu munosabat bilan o'qituvchi hurmat, ochiqlik va akademik to'g'rilik muhitini ta'minlashi, stereotiplar va kamsituvchi ko'rsatmalarni takrorlamasligi kerak [8]. O'qituvchining axloqiy pozitsiyasi tanqidiy tahlil va madaniy xilma-xillikni hurmat qilish o'rtasidagi muvozanatni saqlash qobiliyatida namoyon bo'ladi.

O'qituvchi, shuningdek, ta'lim muhitini loyihalashtiruvchi vazifasini ham bajaradi, bunda qiyosiy yondashuv epizodik usul emas, balki o'quv jarayonining tizimli elementiga aylanadi. Bunda qiyosiy tahlilga yo'naltirilgan o'quv topshiriqlarini ishlab chiqish, fanlararo materiallardan foydalanish, falsafiy, madaniyatshunoslik va pedagogik manbalarni integratsiyalash nazarda tutiladi. Bunday ta'lim muhiti talabalarning mustaqil tadqiqot faoliyatini rag'batlantiradi va ularda murakkab ijtimoiy-madaniy hodisalarni tahlil qilish ko'nikmalarini shakllantiradi.

O'qituvchining kasbiy rolining muhim jihati uning madaniyatlararo o'z-o'zini rivojlantirishga tayyorligidir. Komparativistik yondashuvni amalga oshirish madaniy va metodologik ufqni doimiy ravishda kengaytirishni, turli ta'lim an'analari va falsafiy tushunchalar bilan tanishishni talab qiladi. O'qituvchi bu holda uzil-kesil haqiqat tashuvchisi sifatida emas, balki uzluksiz bilish va muloqot jarayonining ishtirokchisi sifatida namoyon bo'ladi.

Nihoyat, komparativistik paradigmada o'qituvchining roli talabalarda madaniyatlararo mas'uliyatli o'zaro ta'sirga munosabatni shakllantirishdan iborat. O'z namunasi, muloqot uslubi va o'quv jarayonini tashkil etish orqali pedagog hurmat, dalillilik va ochiqlikka asoslangan konstruktiv muloqot imkoniyatlarini namoyish etadi. Bu, ayniqsa, bo'lajak mutaxassislar xilma-xil madaniy muhitda kasbiy faoliyatga tayyor bo'lishi kerak bo'lgan globallashtirish sharoitida muhim ahamiyatga ega.

Ta'limning globallashtirish ta'lim jarayonining mazmuni, shakllari va maqsadlarini tubdan o'zgartirib, universitetni jadal madaniyatlararo o'zaro ta'sir makoniga aylantirmoqda [9]. Akademik harakatchanlik, xalqaro ta'lim dasturlari, transmilliy sifat standartlari va ta'limni

raqamlashtirish yangi ta'lim voqeligini shakllantiradi, bunda madaniy xilma-xillik istisno emas, balki me'yorga aylanadi. Bunday sharoitda ta'lim sohasidagi globallashtirish jarayonlarini anglash va boshqarishning metodologik vositasi sifatida komparativistik yondashuv alohida ahamiyat kasb etadi.

Avvalo, qiyosiy yondashuv ko'pincha ta'lim modellarini standartlashtirish va madaniy o'ziga xoslikni tenglashtirish bilan birga keladigan globallashtirish birlashtiruvchi tendensiyalarini yengib o'tishga imkon beradi. Turli mamlakatlar va mintaqalarning ta'lim an'analari qiyosiy tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, standartlarning tashqi o'xshashligi ortida qadriyat yo'nalishlari, pedagogik ko'rsatmalar va ta'limning ijtimoiy funksiyalarida chuqur farqlar yashiringan. Shunday qilib, qiyosiy yondashuv ta'lim tizimlarining global integratsiyasi sharoitida madaniy xilma-xillikni saqlab qolishga yordam beradi.

Komparativistik yondashuv ahamiyatining muhim jihati talabalarning global ta'lim kompetentligini shakllantirishdagi o'rni hisoblanadi. Ta'limning turli modellarini taqqoslash orqali talabalar nafaqat boshqa ta'lim tizimlari haqidagi bilimlarni, balki o'zlarining ta'lim tajribalarini tanqidiy baholash qobiliyatini ham o'zlashtiradilar [10]. Bu fikrlash moslashuvchanligini, turli akademik va kasbiy sharoitlarga moslashish qobiliyatini va butun umr davomida o'rganishga tayyorlikni rivojlantirishga yordam beradi.

Oliy ta'limning baynalmilallashtirish jarayonlarini anglashda ham qiyosiy yondashuv muhim ahamiyat kasb etadi. Xalqaro ta'lim dasturlari va akademik almashinuvlar nafaqat talabalar va o'qituvchilarning jismoniy harakatchanligini, balki intellektual va madaniy ochiqlikni ham nazarda tutadi. Qiyosiy ta'lim talabalarni bunday dasturlarda ishtirok etishga tayyorlashga imkon beradi, ularda akademik madaniyatlar, ta'lim uslublari va muloqotdagi farqlarni tushunish qobiliyatini shakllantiradi. Bu madaniy shok darajasini pasaytiradi va xalqaro ta'lim makoniga yanada muvaffaqiyatli integratsiyalashuvga yordam beradi.

Globallashtirish sharoitida ta'limning qadriyatli asoslari masalasi alohida dolzarblik kasb etmoqda. Universal ta'lim standartlari va kompetensiyaviy modellar ko'pincha "global fuqaro"ni shakllantirishga intiladi, ammo madaniy an'analarga tayanmasdan bu jarayon shaxsning qadriyatli parchalanishiga olib kelishi mumkin. Qiyosiy yondashuv universal ta'lim maqsadlarini mahalliy madaniy ma'nolar bilan bog'lash, ta'limning global va mahalliy o'lchovlari o'rtasidagi muvozanatni ta'minlash imkonini beradi.

Pedagogik nuqtayi nazardan, qiyosiy yondashuv madaniy xilma-xillikni hurmat qilish va zamonaviy dunyoning o'zaro bog'liqligini anglashga asoslangan mas'uliyatli global tafakkurni rivojlantirishga yordam beradi [11]. Global va mahalliy ta'lim amaliyotining qiyosiy tahlili talabalarda globallashtirish bir tomonlama jarayon emas, balki turli madaniy va ta'lim an'analari murakkab o'zaro ta'siri ekanligini tushunishni shakllantiradi.

Komparativistik yondashuvning global ta'lim etikasini rivojlantirishga qo'shgan hissasi ham muhim ahamiyatga ega. Turli madaniyatlarning ta'lim va axloqiy me'yorlarini taqqoslash axloqiy yo'naltirilgan global ta'lim siyosatini shakllantirish uchun asos bo'lib xizmat qilishi mumkin bo'lgan shaxs qadr-qimmatini, ijtimoiy mas'uliyat va adolat kabi umuminsoniy qadriyatlarni aniqlash imkonini beradi. Shu nuqtayi nazardan, qiyosiy yondashuv madaniy ziddiyatlarni bartaraf etish va global ta'limning dialogik modelini shakllantirish vositasi sifatida namoyon bo'ladi.

Komparativistik yondashuv, shuningdek, universitetning globallashtirish dunyodagi rolini qayta ko'rib chiqishga yordam beradi. Universitet nafaqat milliy institut, balki bilimlar

ishlab chiqarish va madaniy muloqotning transmilliy makoniga aylanmoqda. Comparative learning allows integrating various intellectual traditions into the university environment, expanding the horizons of scientific and educational search.

Xulosa. O'tkazilgan tahlillar shuni ta'kidlash imkonini beradiki, komparativistik yondashuv nafaqat madaniy yoki ta'lim modellarini pedagogik taqqoslash usuli, balki ta'limning globallashuvi sharoitida talabalarning madaniyatlararo kompetensiyasini shakllantirishning yaxlit metodologik strategiyasidir. Uning falsafiy va pedagogik asoslari madaniy farqlarni tavsifiy va me'yoriy tushunishdan ularni refleksiv va dialogik anglashga o'tishni ta'minlaydi. Komparativistik yondashuv talabalarda tanqidiy fikrlash, madaniyatlararo refleksiya va madaniy xilma-xillikni tarqoqlik manbai sifatida emas, balki mazmuniy o'zaro ta'sir makoni sifatida ko'rish qobiliyatini rivojlantirishga yordam beradi.

Komparativistik yondashuvning alohida ahamiyati uning dialogik salohiyatida bo'lib, u ta'lim jarayonida madaniyatlarning teng huquqliligi tamoyilini amalga oshirish va ularni taqqoslashning iyerarxik modellaridan voz kechishga imkon beradi. Qiyosiy tahlilga asoslangan madaniyatlar dialogi talabalarda zamonaviy dunyoda samarali madaniyatlararo o'zaro ta'sir uchun zarur bo'lgan empatiya, bag'rikenglik va mas'uliyat ko'nikmalarini shakllantiradi. Shu bilan birga, qiyosiy ta'lim madaniy o'ziga xoslikni yo'qotishga olib kelmaydi, aksincha, uni boshqa madaniy an'analar bilan bog'lash orqali anglash va mustahkamlashga yordam beradi.

Komparativistik yondashuvni amalga oshirishda asosiy rol madaniyatlar muloqotining moderatori, ma'nolar interpretatori va axloqiy mas'uliyat egasi bo'lgan o'qituvchiga tegishli. Talabalarning madaniyatlararo kompetensiyasini shakllantirish samaradorligi ko'p jihatdan uning metodologik tayyorgarligi, refleksiv pozitsiyasi va ta'lim muhitini muloqot maydoni sifatida qurish qobiliyatiga bog'liq. Oliy ta'limning baynalmilallashuvi va raqamlashuvi sharoitida komparativistik yondashuv o'qituvchining kasbiy funksiyalarini kengaytiradi, uni madaniyatlararo ta'lim o'zaro ta'sirining faol ishtirokchisiga aylantiradi.

Ta'limning globallashuvi sharoitida qiyosiy yondashuv unifikatsiyalovchi tendensiyalarni bartaraf etish va madaniy xilma-xillikni saqlab qolish vositasi sifatida alohida ahamiyat kasb etmoqda. U universal ta'lim maqsadlarini mahalliy madaniy ma'nolar bilan bog'lash, mas'uliyatli global tafakkur va axloqiy yo'naltirilgan ta'lim amaliyotini shakllantirish imkonini beradi. Shu tariqa, komparativistik yondashuv oliy ta'limni gumanistik rivojlantirishning muhim manbai bo'lib, global madaniy makonda ongli muloqot, hamkorlik va konstruktiv ishtirok etishga qodir shaxsni tayyorlashga qaratilgan.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. Karimov R., Naumenko O., Saidova K., Elmuratov R., Bekbaev R. The Phenomenon of Education in the Context of an Intercultural Philosophical Approach // Wisdom. – 2022. – №4(24). – P.84-90.
2. Бекбаев Р.Р. Феномен традиции и традиционализм в истории восточной и западной философии: диссертация доктора философских наук (DSc). – Ташкент, 2025.
3. Gadamer, H.-G. Truth and Method. New York: Continuum, 2004.
4. Saidova K. Sharq va G'arb pedagogikasiga komparativistik yondashuv asosida yoshlarni tarbiyalash texnologiyalarini takomillashtirish: p.f.d. (DSc) dissertatsiyasi. – Toshkent, 2025.
5. Banks, J.A. An Introduction to Multicultural Education. – Boston: Pearson Education, 2008.

6. Deardorff, D.K. Identification and Assessment of Intercultural Competence as a Student Outcome of Internationalization // Journal of Studies in International Education, 2006, 10(3), 241–266.
7. Knight, J. Internationalization Remodeled: Definition, Approaches, and Rationales // Journal of Studies in International Education, 2004, 8(1), 5-31.
8. Marginson, S. Student Self-Formation in International Education // Journal of Studies in International Education, 2014, 18(1), 6-22.
9. Freire, P. Pedagogy of the Oppressed. – New York: Continuum, 2000.
10. Banks, J.A. Cultural Diversity and Education. Foundations, Curriculum, and Teaching. – New York: Routledge, 2015.
11. Каримов Р.Р., Бекбаев Р.Р. Феномен традиции как фактор диалога культур: философско-религиозный аспект // Вестник Санкт-Петербургского университета. Философия и конфликтология, vol. 40, no. 2, 2024, pp. 320-330. doi:10.21638/spbu17.2024.212

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ S/1 (6) – 2026

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).